

Podravina, časopis za multidisciplinarna istraživanja

vol. VIII, br. 16, Koprivnica, prosinac 2009., 209 str.

MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ

Redovita profesorica u mirovini

Draškovićeve 23/IV

HR-10000 Zagreb

mira.kolar@zg.t-com.hr

Iako se sveopća gospodarska kriza osjetila ponešto na obujmu časopisa *Podravina*, kvaliteta njegova sadržaj to ne odražava. On je i nadalje bogat i kvalitetan te je objavljeno nekoliko važnih radova u 2009. godini.

Na početku je objavljen članak Mire Kolar-Dimitrijević *Jedno viđenje povijesti grada Koprivnice od 1901. do 1918. godine*, u kojem se prvi put pokušava dati jedno viđenje vrlo kompleksna života Koprivnice u prvih 18 godina dvadesetog stoljeća, kada se višestoljetna vladavina Beča, a još dulja Mađara zamjenjuje vladavinom Beograda. Ta je promjena bila politička, ali praćena istim mjerama kao da se dogodila revolucija. Koprivnica nakon 1918. posve je druga Koprivnica od one prije 1918. godine.

Ranko Pavleš procjenjuje centralitet naselja Podravine u kasnome srednjem vijeku. Grad Koprivnica ima tu dakako centralno mjesto, ali se vrjednuju i ostala gradska, ali i seoska naselja na osnovi njihove ne samo crkvene, već i kompletne procjene upravnih, sudskih i ostalih funkcija naselja. Procijenjeni su i posjedi malog plemstva.

Na temelju najranijih zapisa hrvatskog jezika, a to su uglavnom toponimi, najbolji poznavalac kajkavskog dijalekta dr. Mijo Lončarić utvrđuje osobine hrvatskog jezika, tj. kajkavštine u Podravini od 12. do 16. stoljeća. Tekst je poučno štivo za svakoga kajkavca koje mu omogućuje da bolje čuje kako narod oko njega govori.

Izvrstan rad Szabolcsa Varge iz Pečuha konkretizira ulogu grada Zagreba u gradskom sustavu Ugarske u kasnome srednjem vijeku. Zagreb je i u tom vremenu spadao među veće gradove Hrvatsko-Ugarske Kraljevine koja je brojila oko 800 gradskih naselja. No trebalo je prvo definirati

što je grad, u čemu su se povjesničari razilazili. Usvajanjem da grad treba tretirati s obzirom na važnost njegovih funkcija, i Zagreb je dobio veliku važnost, a dr. Varga pokušava analizirati funkcije Zagreba na osnovi Tkalčićevih *Spomenika grada Zagreba* i brojne literature mađarskih povjesničara. Rad pokazuje kako je Varga duboko ušao u ovu problematiku primjenjujući najnovije spoznaje i metodologiju.

Geza Pálffy iz Budimpešte objavio je na njemačkom jeziku rad o ulozi plemićke obitelji Batthyány, koja je nakon smrti Nikole Erdödyja došla u posjed ludbreškog vlastelinstva, ali su joj najveći posjedi ipak bili u raznim dijelovima Ugarske te su Batthyányjevi pripadali plemićkoj eliti Ugarske, a ne Hrvatske. Njihova je uloga u Hrvatskoj završena s protjerivanjem Osmanlija iz Hrvatske i Slavonije. Iako su Adam Wenzel, Karl i Philipp kao carski generali stajali na čelu vojske, Adam II. Batthyány jedini je bio ban Hrvatske i Slavonije nakon smrti Nikole Erdödyja. Glavni posjedi ove obitelji nalazili su se u Mađarskoj pa autor upućuje da su Batthyányjevi samo simbolički pripadali hrvatskom plemstvu, a da su zapravo pripadali ugarskoj plemićkoj eliti.

Na engleskom jeziku objavljen je rad dr. Hrvoja Petrića o fluvijalno-eolskim pijescima u Hrvatskoj na primjeru Đurđevačkih pijesaka kao primjera povijesti okoliša. Ovom su fenomenu prirodoslovci posvetili dosta pozornosti, ali je temu Hrvoje Petrić stavio u ekohistorijski kontekst iskazujući da su nastali u tri faze. Već prije srednjeg vijeka otvorenu je pustinju prekrrio humus, ali je čovjekovim djelovanjem u ranome novom vijeku, u 17. i 18. stoljeću, došlo do eolske korozije. Petrić smatra da je upravo to primjer poremećaja eko-

sustava u prošlosti zbog djelovanja antropogenih i klimatskih čimbenika te da je krajem 19. stoljeća došlo do sustavne sanacije sadnjem posebnih biljaka i borovih šuma koje su postupno stvarale plodno tlo s osebujnim biljnim i životinjskim svijetom koji je istražio Radovan Kranjčev.

Dr. Ljiljana Dobrovšak iz Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar«, koja se već više godina bavi poviješću Židova i koja je već objavila rad o povijesti Židova u Koprivnici od kraja 18. stoljeća do 1848. godine, objavila je rad o Židovima u gospodarstvu Koprivnice i Podravine u 19. i 20. stoljeću. Židovi su potkraj 19. stoljeća bili dominantni u trgovini, bankarstvu i industriji grada. Oni su svojim kapitalom stekli utjecaj u svim većim podravskim naseljima, a autorica konkretizira tu njihovu ulogu proširivši ju i na područja izvan gospodarstva u Koprivnici i Podravini uopće.

Dr. Anna Maria Grünfelder iz austrijskog veleposlanstva u Zagrebu obradila je, koristeći se izvorima Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu, problem izbjeglica iz Trećeg Reicha koji su tražili nakon Kristalne noći spas u bijegu pred nacionalsocijalistima koji su im ugrožavali život. Istraživanja su pokazala da je legalna imigracija u Jugoslaviju bila mala, ali ilegalna da je bila velika te da su domaći Židovi podržavali ove izbjeglice pružajući im utočište i zaposlenje. Prva međunarodna konferencija o izbjeglicama održana je godine 1938. na poticaj američkog predsjednika Roosevelta, ali je na njoj na zahtjev britanske vlade zabranjeno spominjanje mogućnosti imigracije Židova u Palestinu, a i neutralna se Švicarska kao njemački bankar suzdržala od ove akcije. Zbog vrlo kontrolirane austro-jugoslavenske i mađarsko-jugoslavenske granice ilegalna imigracija u Jugoslaviju bila je znatno otežana i autorica je detaljno opisala sve muke emigranata koji su se, često uz blagoslov GESTAPO-a, našli u Jugoslaviji bez putovnice i bez dokumenata i dakako bez mogućnosti povratka. Tek u lipnju 1939. Jugoslavija je počela izdavati tzv. turističke vize. Autorica zaključuje da su nežidovi bili indiferentni prema sudbini Židova, ali očito ni sama nije sigurna u svoju tvrdnju jer, ako su neki i zbrinjavani iz koristoljublja, ipak je tu bilo i dosta rizika, a kod ostalih mnogo straha u vremenu NDH. No slažem se s autoricom da je potrebno podsjećanjem na holokaust razvijati

senzibilitet za ljudska prava, a osobito pravo na dostojanstven život svakoga radnog čovjeka.

Đuro Franković iz Pečuha objavio je i u ovom broju zanimljiv rad o običajima mađarskih Hrvata u vremenu između Nove godine i Bogojavljanja. To se vrijeme nazivalo blagdanom Ime Ježuševu i očuvane su brojne pjesmice, pozdravne formule u funkciji liturgijskog učenja kao i prizivanje Boga i svetaca u raznim događanjima koja su pratila život puka.

Vrlo je zanimljiv rad Željka Karaule *Bjelovar u memoarima velikog župana Bjelovarske/Bjelovarsko-križevačke županije Budislava pl. Budisavljevića prijedorskoga »Pomenci iz moga života«*. Autor je prikazao život ovoga uglednog političara i donio odlomak iz njegova sjećanja iz vremena kada je Budisavljević bio veliki župan u Bjelovaru, od 1884. do 1889. godine. Podržavam što hitnije izdavanje čitavih sjećanja jer sjećanja uglednika iz tog vremena vrlo su nam važna za proučavanje stanja u pojedinim županijama.

Kao i prije u bloku *Prikazi novih knjiga i časopisa* uvršteni su domaći i strani radovi od izravna ili neizravna interesa za naš kraj. Đuro Franković prikazao je predaje i legende iz Tiloša koje je 2009. objavio Institut za istraživanja etnologije Mađarske akademije znanosti, a koje je prikupio učitelj Ernest Eperjessy (Eperjessy Ernő) među stanovništvom na Legradskoj gori koja je bila nastanjena hrvatskim, mađarskim i romskim stanovništvom.

Hrvoje Petrić dao je kratku obavijest o vrlo korisnoj knjizi Genea S. Whitinga o Zrinskima, Međimurju i reformaciji, koja je izišla u Zagrebu godine 2009.

Mario Kolar osvrnuo se je na treći broj časopisa *Kaj* za godinu 2009. u povodu njegove četrdesetogodišnjice. *Kaj* izdaje Kajkavsko spravišće u Zagrebu, kojemu je sada na čelu akademik Miroslav Šicel, a časopis uređuje pjesnikinja Božica Pažur. Danas je *Kaj* isključivo časopis za književnost, umjetnost i kulturu, no mislim da bi trebalo i u ovom prikazu navesti da je jedno vrijeme, dok su predsjednici Kajkavskog spravišća bili Dragutin Pavličević i Josip Adamček, bila vrlo zastupljena i povijesna sastavnica. Bez toga mislim da *Kaj* ne bi preživio turbulentne 70-e godine.

Božica Antić prikazala je *Podravski zbornik* br. 33. za 2007. godinu, a Mario Kolar br. 34 za 2008. U obama prikazima navode se autori i naslovi bez detaljnijeg ulaženja u sadržaj radova, što i nije moguće učiniti zbog brojnosti i raznolikosti tekstova. Mario Kolar dao je i osvrt na jubilarni dvadesetogodišnji broj časopisa *Scientia podraviana* (1989. – 2009.) koji nosi broj 23, a u kojem su doneseni intervjui s osnivačima Društva i časopisa te s nekoliko suradnika. Ivančica Jež dala je prikaz 25. broja *Migracijskih i etničkih tema* koje izdaje Institut za migracije i narodnosti u Zagrebu. Časopis objavljuje teme iz područja migracija, etničnosti i identiteta s gledišta različitih društvenih i humanističkih disciplina te ga ova njegova interdisciplinarnost i u sadržaju i u metodologiji čini posebno zanimljivim i vrijednim pozornosti. Nenad Vajzović dao je osvrt na monografiju Mire Kolar *Svilarstvo u Hrvatskoj od 18. stoljeća do 1945.* ističući da je knjiga pisana kritički i sa željom da potakne obnovu svilarstva u kontekstu turizma. Dr. Dragutin Feletar dao je kratak osvrt na vol. 14, br. 1 časopisa *Geoadria* koji izdaje Hrvatsko geografsko društvo i Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru. Isti je donio i recenziju knjige Vladimira Šadeka *Političke stranke u Podravini 1918. – 1941.* koju su izdali Meridijani godine 2009. u uredništvu Hrvoja Petrića. To je druga Šadekova knjiga koja nam daje dobar pregled političkog života u ovom dijelu Hrvatske suočavajući

nas s problemima političkog i stranačkog, ali i upravnog života Podravine. Dragutin Feletar dao je i pregled odlične knjige nedavno umrlog Zvonimira Bartolića *Sjevernohrvatske teme VIII.* u kojoj autor analizira pučko pjesništvo pomurskih Hrvata ističući veliku važnost tog stvaralaštva. Dragutin Feletar pohvalio je i vrlo korisnu knjigu Dražena Podravca o 250 godina virovskog školstva, tj. o Osnovnoj školi *Franjo Viktor Šignjar.* Knjiga je izišla u Virju 2009. godine i u njoj je težište stavljeno na posljednjih deset godina, jer je 1999. godine izišla Podravčeva knjiga prigodom 240. godišnjice u kojoj se detaljnije obrađuje prijašnje razdoblje.

Petar Feletar dao je prikaz petog broja časopisa *Ekonomska i ekohistorija* koji je uglavnom posvećen lovu, ali ima i drugih članaka kao što je zanimljivo istraživanje odlične kartografinje Mirele Slukan-Altić o utjecaju rijeke Kupe na lokaciju i urbani razvoj vojnog Siska te rad Hrvoja Petrića o požarima slobodnih kraljevskih gradova Hrvatsko-slavonskoga Kraljevstva u ranome novom vijeku. Broj donosi i bibliografiju ekohistorije i ekonomske povijesti za grad Varaždin i okolicu. Petar Feletar dao je i kraću obavijest o odličnoj knjizi Ružice Vuk *Ludreška Podravina,* koja je izišla u izdanju *Meridijana* 2009. godine i bez koje je danas nemoguće pisati ijedan rad o društveno-gospodarskoj povijesti i transformacijama toga kraja.